Anul al II-lea, n-l 2. BUCUREȘTI. Februar 1916

REVISTA ISTORICĂ

= Dări de samă, =
documente și notițe.

PUBLICATĂ SUPT AUSPICIILE CASEĬ ȘCOALELOR

DE

N. IORGA

CU CONCURSUL MAĬ MULTOR SPECIALIȘTĬ.

BUCUREȘTI
EDITURA CASEĬ ȘCOALELOR
1916

www.dacoromanica.ro

SUMARIUL:

I. *N. Iorga:* O Domniță necunoscută: Soltana Mircii-Vodă. — Prădăciunea Tatarilor de la 1758, după un nou document.

II. DOCUMENTE: Acte despre ostași. — O scrisoare a lui Vasile Lupu. — Foaie de zestre olteană (c. 1670). — Acte de cuprins bisericesc din colecția răposatului profesor C. I. Coculescu.

III. DĂRI DE SAMĂ: *Henri Grappin*, La Pologne „aristocrate". — *Georges Bienaimé*, La Pologne économique. — La question juive en Pologne. — *Alex. Lăpedatu*, Doi cărturari din secolul al XVIII-lea și cîteva documente împotriva Unirii. — *Ch. Andler*, Pangermanismul, planurile sale de expansiune germană în lume. — *Enache Ionescu*, Manualul de istorie în școala secundară. — *I. N. Angelescu*, Puterea economică și puterea politică. — *Georges Lote*, La rive gauche du Rhin de 1792 à 1814. — *I. C. Beldie*, Biserica Sf. Trei-Ierarhi din Jorăști (jud. Covurluiu). — *Eduard Meyer*, Die Einwirkung des Weltkrieges auf die Kultur und die Kulturaufgaben der deutschen Zukunft. — *Constantin Lucaciu*, Biserica, școala și armata. — *D. Gh. Chițoiu*, Cunoașterea plugăriei românești. — *Un neutre*, Pages d'histoire. Les atrocités anglaises. — *Dr. S. Dragomir*, Alegerea și numirea episcopului unit Ioan Patachi. — *Louis Leger*, L'organisation du monde slave. — *Gheron N. Netta*, Din causele economice ale războiului european. — Affaires de Pologne: la proclamation du généralissime russe et l'opinion française. — *Hans H. Helmolt*, Das Buch vom Kriege. — Sur le passé de la Prusse, avec une carte des provinces polonaises de la Prusse.

IV. CRONICĂ de *N. Iorga.*

Manuscriptele se trimet d-lui N. Iorga, Văleniĭ-de-Munte (Prahova).

Administrația: Văleniĭ-de-Munte, Tipografia „Neamul Românesc".

Un n-r 30 de bani; abonamentul anual 3.50; pentru străinătate 50 de bani n-rul; abonamentul 6 lei.

Pentru cărțile despre care se fac recensii care le recomandă, se poate reținea gratuit, după dorință, anunciul pe copertă.

Pentru studenți, prețul în jumătate, direct de la administrație.

www.dacoromanica.ro

Anul al II-lea, N-l 2. BUCUREȘTI. Februar 1916.

REVISTA ISTORICĂ

— DĂRĬ DE SEAMĂ, DOCUMENTE ȘI NOTIȚE —

PUBLICATĂ, SUPT AUSPICIILE CASEĬ ȘCOALELOR, de N. IORGA

O Domniță necunoscută: Soltana Mircii-Vodă.

În revista „T. Codrescu“ (I, no. 5), d. Ghibănescu dă rarul zapis al uneĭ Soltana fiica luĭ Mircea-Vodă din Țara *Muntenească (mon[tia]nscoi)*“, care la Trotuș, în ziua de 10 Novembre, fără an, vinde o Țigancă „jupanițeĭ Marica Marea-Vameșoaie“ pentru 300 de aspri, marturĭ fiind doĭ vameșĭ, Toma și Nicolae, un Postelnic Dumitru, un logofăt Voicilă și șoltuzul — din nenorocire, nenumit,—din Trotuș.

D. Ghibănescu pune, în traducere, data de 1605 în parentesă. Ea nu se poate admite. Dacă Soltana nu e fiica luĭ Mircea pretendentul, fiul luĭ Mihnea, și decĭ cumnata luĭ Bogdan-Vodă al Moldoveĭ (v. *Studiĭ și documente*, XVI, p. 420), ea trebuie să fie fiica luĭ Mircea Ciobanul. Numele eĭ de Soltana, neobișnuit, în legătură cu noua modă turcească („Sultana“; din Sultan, venit prin Tatarĭ, s'a făcut Șoldan), trebuie apropiat de al fiiceĭ luĭ Alexandru Lăpușneanu, ctitora de la Socola, care aceasta era *vara eĭ primară*. Căcĭ Chiajna luĭ Mircea Ciobanul și Ruxandra, soția Lăpușneanuluĭ, fiice ale luĭ Petru Rareș, eraŭ surorĭ. Soltana trebuie să fie una din acele Domnițe de care am vorbit în prefața volumuluĭ XI din colecția Hurmuzaki, p. VI.

Dovada o maĭ avem și altfel. Dumitru Postelnicul e cunoscut doar. La 8 Februar 1548 venia la Brașov „Demitra Postelnyk, familiaris Myrche Wayvode“, decĭ omul de casă, credinciosul luĭ Mircea, cu un trimes al Pașeĭ de Silistra și cu „cîțĭva Grecĭ“, ca să arăte că „pe vremea luĭ Gritti“, cu vre-o zece anĭ în urmă, se uciseseră în Ardeal niște „berbecarĭ“ *(Berbekayren)*, adecă negustorĭ turcĭ de berbecĭ, gelepĭ. Li se dădu de mîncare, caș, brînză, ouă, unt, lapte, orez „și orĭce aŭ dorit“; pe lîngă must, beaŭ nu maĭ puțin de 62 de măsurĭ de vin. Afară de darurile făcute Turculuĭ și stăpînuluĭ săŭ, se dădură luĭ Dumitru șepte coțĭ de postav de Bergamo („purgamas“; *Quellen zur Geschichte*

www.dacoromanica.ro

der Stadt Kronstadt, III, pp. 431-2). În cursul aceluiași an vine, pentru a cere pe pribegi, nu numai „Marele-Clucer al lui Mircea-Vodă“, dar și, la 18 Mart, „Dumitru Postelnicul, cu doi boieri“ (*ibid.*, p. 434).

Sultana s'a putut adăposti în Moldova la mătușă-sa Ruxanda, ori în 1552, cînd Alexandru abia se așezase solid în Domnie și cînd ajută apoi la gonirea pretendentului Radu, care a domnit cîteva săptămîni, ori numai în 1554, cînd Mircea fu scos printr'o năvălire turcească, arzîndu-se București și ucigîndu-i-se boierii, dintre cari unii, ca Ioan Pitarul, fugiră la Iași (Hurmuzaki, XI, p. IV). Lăpușneanu trimesese și el la București, după cererea Turcilor, trupe moldovenești, cu Vornicul Nădăbaico (I. Bogdan, *Vechile Cronice până la Ureche*, Cronica lui Eftimie, p. 170). De oare ce întăia năvălire avea singură un caracter prietenesc, admitem data de 1552. Cu atît mai mult, cu cît Radu luă Scaunul, după biruința de la Măneștî, în Novembre 1552, Mircea adăpostindu-se în Giurgiu, *poate fără familia sa* (Hurmuzaki, *l. c.*).

Pentru însemnătatea ei escepțională, scrisoarea trebuia reprodusă fotografic, cu pecetea pe care poate va fi avînd-o, ori măcar descrisă. Și însemnarea filigranei: „o mitră“ e cu totul neîndestulătoare.

N. Iorga.

Prădăciunea Tatarilor de la 1758, după un nou document.

Am arătat, în Prefața la Documentele *Callimachi*, I, împrejurările în care s'a făcut strașnica pradă tătărească în Moldova la 1758. Am zugrăvit personalitatea de stăruitor și darnic viteaz a lui Crîm-Ghirai, pretendentul care aduse această mișcare de jaf. Caimacamul bătrînului Domn, abia numit, Ioan-Vodă Callimachi, Grecul Vidali, li răspinse cererea de cojoace și bani, lămurindu-i că Vodă singur poate lua o hotărîre. Cetele prădalnice apărură atunci, înnaintînd în goana lor nebună pănă la Galați și Focșani. Din optsprezece Ținuturi moldovene, unsprezece fură călcate, timp de două săptămîni, de la Ziua Crucii înnainte. Vidali și tovarășul de Căimăcămie, Costachi Razu, stăteau închiși în Iași. Atunci Poarta cedă; Crîm-Ghirai ajunse Han,

www.dacoromanica.ro

și el dădu Sultanului o parte din oile smulse de la locuitorĭ (pp. XCIV-VI).

Actul ce se publică acum, de d. T. Pamfile, în revista *Miron Costin*, IV, 1, e jalba, arzmahzarul, țerĭi întregĭ, cu Mitropolitul, Vlădicĭi, egumenĭi și boierĭi în frunte, către „Măriile lor Sultanii ce se află la parte Bugiaculuĭ și asupra Nohailor". Eĭ declaraŭ că nu pot înțelege pricina pentru care „toțĭ săracĭi din raiaua Moldoviĭ să pradă de tot și să jăcuescu, să omoară și să robescŭ, și să ardŭ cu focu fînațile și ariile cu pâine și casile pe la tîrgurĭ și pe la sate", tăindu-se și fugariĭ din bejeniĭ, prin păduri. „Și pe căți prind viĭ, îĭ robăscu și-ș facŭ bagiocură de femeile și fetile oamenilor", cum nu s'a maĭ întîmplat, „de cînd sintu și pără acum". „Că maĭ la toate Ținuturile n'aŭ rămas niciun fel de dobitoc neluat. Păinele celi strânsă pe la ariĭ le ardu; celi ce aŭ rămas nesăcerate să prăpădescu pe pămînt." Mulțĭ din locuitorĭ aŭ umplut lumea, „numaĭ să scapi cu sufletele de urgie acĭasta". N'a fost hainie, nicĭ răscoală, nicĭ nesupunere la „poruncile Împărățieĭ": de ce atuncĭ sînt așa de crud loviți Moldovenii din partea acelora cari li dădeaŭ odinioară „apărare și sprejineală"? „Fiindcă de multe orĭ raiaoa Moldoviĭ aŭ avut în trecutile vremĭ multă folosință și sprejinială de către prè-înnălțațiĭ Hanĭ și Sultanĭ, ca de niște vechĭ Împărațĭ aĭ noștri și păzitorĭ de dreptate luĭ Dumnezăŭ", sună complimentul. „Bucatele" „dumilorsale mărzacilor și Tătarălor Bugiaculuĭ cu cari ni megieșim", pasc și acum pe teritoriul anume hotărnicit pentru aceasta, cum știm, în Moldova domnească. Să se oprească decĭ jaful și, de este o greșeală, să se arăte. Un sol al lor, Vasile Stolnicul, fiul luĭ Costachi Negel, e dus anume pentru a căpăta lămuriri.

E unul din rarele acte politice din trecut care să se fi salvat. El își află locul lîngă documentele celelalte de cugetare patriotică ale vechiĭ noastre boierimĭ. **N. Iorga.**

DOCUMENTE.

În ms. 4.023 de la Academia Romînă se găsește un caiet in 4⁰ intitulat: *documente vechĭ*, cuprinzînd copia a douăzecĭ și patru de documente moldovenești, cele maĭ multe privitoare la moșiĭ mănăstirești.

*

www.dacoromanica.ro

Documentul întâiŭ este hrisovul luĭ Petru-Vodă dat mănăstirii Galata pentru maĭ multe sate, urmat de această notă a copietoruluĭ: «Închiere acestuĭ docomentu lipsăşti. Şi de asămine noĭ şi la alte docomente cuvintele neînţelesă saŭ care lipsăsc prin rumpere docomentuluĭ le vom mărcà cu poncturĭ. Acestu documentu poate fi pentru dovadă că mănăstire Galata aŭ fostu fondată de Petru Voevod şi s'aŭ înzăstrat cu moşiĭ de ale Statuluĭ. Maĭ încolo la celelalte docomente rugăm pe redacţie să-ş facă unde va afla cu cale reflecsiile sale.» Urmează datarea: 1856. Din însemnare se poate crede că acest caiet s'a publicat în vre-o revistă de pe la mijlocul veaculuĭ trecut. Eŭ nu-mĭ aduc aminte, însă, să le fi cetit undeva.

Am copiat treĭ din ele. Două sînt interesante pentru istoria oştiriĭ româneştĭ, iar al treilea este o scrisoare a luĭ Vasile Lupu, trimeasă, din «Vizantia» (Constantinopol), Mitropolituluĭ Moldoveĭ, Sava.

Mie îmĭ vine să bănuiesc că episcopul Melhisedec ar putea fi copietorul acestor documente.

I.

Eŭ Mihaĭ Voevod, boji milosti gospodar zemli moldovscoe.

Facem ştire cu aciastă carte a Domnieĭ Mele că Domniea Mea m'am milostivit şi am pus căpitan pe Ioniţă la Cuicenĭ, ca să fie de paza cămpuluĭ pentru oamenĭ răĭ, ca şi alţĭ căpitanĭ de pre la alte locurĭ, rănduiţĭ în toată ţara Moldoviĭ. Pentru aceea să fie volnic cu carte Domnieĭ Mele a chiema şi a strănge oaminĭ străinĭ den Ţara Leşască şi den Ţara Ungurească şi dăntr'alte părţĭ de loc, oaminĭ streinĭ fără gălciavă, bunĭ de oaste, fără cislă, şi căţĭ de mulţĭ ar chiema ş'ar strănge la stiagul luĭ, vor fi slujitorĭ armaţĭ de paza cămpuluĭ acolo la acel loc maĭ sus pomenit. Şi de la Domniea Mea vor fi în pace de toate dările şi angăriile ce vor fi pe alţiĭ în ţara Domnieĭ Mele. Şi vor fi şi aceştĭ streinĭ în rănduiala ostaşilor de loc, vor avè scutteală ca şi slujătoriĭ, numaĭ vor fi de paza cămpuluĭ în toată vreme şi de slujba Domnieĭ Mele.

Pentru aceea dumneavoastră, boerĭ, şi voĭ, slujătorĭ, dacă veţĭ vidè carte Domnieĭ Mele, să cunoaşteţĭ steagul maĭ sus pomenituluĭ căpitan. Întro alt chip nu va fi. Aciasta scriem. 7228.

(Fol 28 V°, n-l 23.)

2.

Eŭ Costandin Neculaĭ Voevod bojă milosti gospodar zemlă moldovscoe.

www.dacoromanica.ro

Dat-am carte Domniei Mele slugii noastre lui Andrii Pădureți, căpitan steagului sfânt de călărești și lui Mihai și tuturor călăreților de la steagul aciala, să fie volnici cu carte Domniei Mele a chiema și a strânge oa[me]ni streini den Țara Turciască și den Țara Leșască și dintr'alte părți de loc până în 11 oameni, să-i facă călărași la steagul gospjd. Și aceï oameni ce vor veni pe carte Domniei Mele și să vor așaza calarași la steagul mai sus pomenit, de la Domnie Mè vor avè milă ș' odihnă. Vor fi în pace și în scuteală după vredniciia lor, măcar de ar fi oamini și de țară și să vor fi înstreinat printr'alte țeri mai înnainte de vinire Domniei Mele, neavându nice o gălciavă. Și aceï căți să vor aduna suptu acel steagu de mai sus pomenit gospjd., toți vor avè milă și odihnă până la zăoa însămnată de șasă luni. După cum m'am milostivit Domnie Mea de am așăzat și pe alți călărași de la alte steaguri, așa vor fi toți care vor veni și s'or așăza la acel steag. 7242, Dechemv. 1 [1].

(Fol. 23, V-o n-l 9.)

3.

Eŭ Vasilie Voevod preosfințituluĭ și de Dumnezăŭ iubitoriuluĭ al nostru molebnic chir Sava, arhiepiscop i Mitropolit Sucevii [2], *sănătate poftim de la milostivul Dumnezăŭ. Carte noastră să te afle cu bine. Carte Sfinții Tale ce ne'i trimes, scrisă Mart 17, venit-aŭ la mâna noastră April 11 zăle. Câte ne'i scris, întăles-am. Pentru cinste care te-aŭ miluit p[r]è-iubit fiiul nostru, bine aŭ făcut. Pentru acestu lucru fii Sfinție Ta nevoitoriŭ cu ruga și cu alte lucruri și trebi, precum veĭ cunoaște că este mai bine spre folosul fiiuluĭ nostru, ca un ocărmuitoriŭ, fiind Sfinție Ta spre parte trupe[a]scă și sufletiască cu inimă curată.*

Pentru rândul a nișteĭ sate ci-am fost dat noĭ sfinteĭ mănăstiri de la Cetate Niamțuluĭ și cum nu s'aŭ prilejit să fim făcut și uric pre acele sate, precum am dat și am miluit acia sf. mănăstire, fiind Sfințiia Ta la acia cinste, grăești prè-iubit fiuluĭ nostru: deci va face și urice ce va trebui acelor sate. Chemi-se că este pomana noastră. Și Sfinție Ta nevoește pentru trebile sf. mănăstiri spre agiutoriŭ, precum veĭ cunoaște.

Pentru un sat ce arăți să scriimu la fiiul nostru, deci grăești-i de vre-un sat să mai întăriască sf. mănăstiri, că acmù noĭ n'am scris la fiiul nostru; numai altă dată vom scrie.

Pentru hotarul sfinteĭ mănăstiri acolo la munte, ci-am fostu socotit să să hotărască și am fostu făcut și carte, precum arăți Sfinție Ta, tot

[1] Cf. *Analele Academieĭ Romîne*, XXXIII, p. 232 și urm.

[2] De după 1659 (1660?) la 1664.

www.dacoromanica.ro

într'acel chip să grăeşti iubit fiiului nostru să trimită să aleagă hotarul sfinteĭ mănăstirĭ precum veţi socoti că va fi maĭ bine, să să ştie până pe unde va fi hotarul sfinteĭ mănăstirĭ.

1 zdravstueş. Vizantiea, 7168, April 19, de la Zădire Lumiĭ (iară de la Hs. 1660 : cu acestu următorĭ 1856, suma de atunce de 196 anĭ [1]).

(Fol. 22, n-o 5.) (Comunicat de *Gh. T. Kirileanu.*)

* * *

Foaie de zestre olteană (c. 1760).

Locŭ dă casă mare l-amŭ (datŭ) înŭ mah[a]lao Sfăntuluĭ Spiridonŭ, jumătate. 1 saltea dă cartonŭ cu cerşafu eĭ. 1 perină mare dă sanguliie cu florĭ. 1 cerşafŭ dă ladă, totŭ dă sanguliie. 1 chilimŭ dă Ţara Turcască, vărgatŭ. 1 roichiie dă aclazŭ periplocatŭ. 1 fustă dă aclazŭ veiche. 1 roichie dă ripsŭ vărgatŭ, ponositŭ. 1 roichie dă pambriŭ veichĭ. 1 roichie dă stambă noao. 1 scurteică dă pambriĭ cu samurŭ, ponositŭ. 1 scurteică totŭ dă pambriŭ, cu code de jderŭ. 1 păreche paftale dă argintŭ. 1 bocălăcŭ dă ginere, cu songuliia luĭ. 1 bocălăcŭ dă naşĭ, cu songuliia luĭ. 1 bocălăcŭ dă socru, cu batizŭ. 5 batiste dă darŭ. (Comunicat de *N. Iorga.*)

* * *

Acte de cuprins bisericesc din colecţia răposatuluĭ profesor C. I. Coculescu.

I.

Ilarion, cu mila luĭ Dumnezeŭ episcop Argeş.

Cucernice protopoape, chir popo Gheorghie, sud. Argeş, plasa Mijloculuĭ, i molitvelor voastre preoţi i diaconi dintr'acastă plasă, blagoslovenie.

Fiindcă aŭ sosit vreamea scoaterii banilor poclonuluĭ prazniculuĭ sfinteĭ Episcopiĭ, poruncim ca să înpliniţi de tot numele potr. zeace i doao costande ale strîngătorilor de banĭ, după obiceaiŭ. Şi Cucerniciia Ta, protopoape al plăşiĭ, îndată ce veĭ priimi porunca acăsta, să facĭ cisla cu dreptate după starea şi putearea fieştecăruia, şi cît maĭ curînd, strîngîndu-să baniĭ, să-ĭ trimiţi la Episcopie, la logof. Gavriil, cu catastih curat de toată suma ludelor, ferindu-te a nu tăinui vre-un nume, întrînd şi ceĭ noĭ hirotoniţi toţi. Şi să fiţi blagosloviţi.

1831 Iuni.

(În locul semnăturiĭ e numaĭ pecetea în tuş a Episcopieĭ de Argeş. *Pe faţa foiĭ nescrise însemnarea:* 1831. Porunca pentru bani ploconuluĭ.

[1] Vasile, care ieşise „den Edicula slobod", muri încă înnainte de vară, iar fiul, Ştefan, în ziua de 29 Septembre (cf. Miron Costin, p. 371, şi Iorga, *Studiĭ şi doc.*, IV, p. CCCVII şi urm.). Cf., pentru mănăstire, V. A. Urechiă, în *Analele Academieĭ Romîne*, XI, p. 114 şi urm. (la p. 119 a se ceti: Cocrîs, în loc de „Chiuşbit" („Cotbis"). (*N. I.*)

www.dacoromanica.ro

Pe o foaie osebită, următorul răvaş scris şi subscris de aceiaşi mînă ca adresa de mai sus:)

Pe lude doao sute patru sute şi unul (sic) preoţi şi diaconi aŭ istovit părintele protop. Ghiţă ot sud Argeş, plasa Mijlocului, bani poclonului prazniculuĭ, potr. zeace i o costandă; răvaş de istov.

Gavriil. *1831, Avg. 15.*

(Urmează o însemnare făcută de altă mînă, aceia a protopopului: Leĭ 2.476 par. 11 am dat dum. logofătuluĭ. *Logofătul, mai atent la baniĭ primiţi ca la răvaşul ce scria, face greşeala:* lude două sute patru sute şi unul, *în loc de:* două sute patruzecĭ şi unul. *Răvaşul e fără pecete şi fără număr de înregistrare.)*

*

Cinstite părinte protonotarie şi protopoape, Ghiţă Coculescule,

Fiindcă în cursul de aniĭ treĭ aĭ prezidenţii mele la acest trebunal de Argeş, după deosebită băgare de seamă ce am avut către Sfinţiia Voastră, v'am cunoscut întru adevăr, atăt asupra datoriilor ce s'aŭ atinsu de Sfinţiia Voastră afară în judeţ şi aicĭ în oraş Piteşti, că le-aţĭ săvărşit fără pregetare, înpăciuind pă cele mai multe pricinĭ ce să străgănea la acest trebunal, dintre care unele cele ce era a priimi jurămănt din potrivă i-aţĭ povăţuit la lucrarea fapteĭ bune, iar mai vărtos lucrarea cea grabnică şi în toată forma acturilor sivile (sic), *căt şi asupra sufleteştilor datoriĭ ce purtaţĭ, am cunoscut iarăşĭ în Sfinţiia Voastră o desăvărşită cinste, o credinţă neprihănită şi bine cinstitor şi păzitor istituţiilor* (sic) *patrii, — dintru care acestea şi alte mai multe asemenea nu putuiŭ a tăcea, ci, aprinsu de recunoştinţă, iată vă mărturisesc printr' acesta a mea mulţemire ce am avut şi am din parte-vă; pentru care dea Domnul atotţiitorul ca aceste virtuţĭ să înnainteze cu Sfinţiia Voastră apururea, înpărtăşindu-vă şi de a înalteĭ Stepăniri răcunoştinţă.*

Prezedent: Cămi[na]r Ioan Mavrodoglu.

1834, Dech. 18.
Oraş Piteştiĭ.

(Supt semnătură este pecetea judecătorieĭ judeţuluĭ Argeş. Documentul este scris în întregime de semnatar.)

*

Cinstite Părinte iconoame şi protopoape al acestuĭ oraş Piteştĭ,
Gheorghie Coculescule,

Obştea oraşuluĭ de tot clasul, îndemnată fiind de recunoştinţă către Cucernicia Voastră, pentru bunele purtăriri şi religioasele virtuţĭ, ce me-

www.dacoromanica.ro

rită un bun cărmaci bisericesc, cunoscând asemenea pe Sfinția Voastră încă din anul 1830, de când ca dintr'o ungere (sic) ocupați cinstitul post al protopopiei, imitînd chiar pre buniĭ procatorĭ aĭ Sfințieĭ Voastre, v'ați arătat și vă arătați bun păstor tuturor poporanilor, mângîindu-i la ale lor întristărĭ și povățuindu-i la lucrarea fapteĭ bune, întocmaĭ precum canoanele apostolicești povățuesc pe adevărați pîstorĭ bisericești; pentru ăcastă și în toată vremea sîntem gata către Dumnezeŭ rugătorĭ, iar către chiriarhul aceștiĭ sfinte eparhiĭ pretendatorĭ ca să nu ne lase măhniți de un așa bun cărmaci bisericesc al nostru.

Acestea, cinstite părinte, din partea orășanilor să aduc Sfinții Voastre, nu pentru alt sfîrșit, decît ca spre semn de recunoștință, în urmarea virtuților de maĭ sus ce am cunoscut că aveți. Și, ca uni ce cu alt mijloc nu ne cunoaștem de a ne arăta mulțămitorĭ, priimiți aceste ale noastre viĭ sentimente, și ne binecuvântați ca pe fiiĭ Sfinților Voastre.

În întîiŭ Ianuarie 1840.

(Urmează 129 de semnăturĭ.)

*

Preaosfințite episcope a Argișuluĭ, chir Iosif,

Fiindcă comitetul Țăriĭ-Românești aŭ cerut de la Exelențiia Sa svetnicul de taină prezedentul Divanurilor Moldavieĭ și Valahieĭ și cavaler Vasilie Ivanovicĭ Crasnomilașevicĭ ca, înțălegîndu-să cu cine să cuvine, să dea poruncă ca să ajute partea bisericăscă din Valahie la contribuțiia anuluĭ 1812 cu o sută cincizăcĭ miĭ de leĭ, pentru care Exelențiia Sa prezedentul în scris ni-aŭ povtit ca să dăm poruncă spre a înplini ceĭ bisericești ăcastă cerere a Divanuluĭ Comitetuluĭ Țăriĭ-Românești,

Noĭ, de spre o parte, știind cîte dărĭ aŭ dat mănăstirile într'aceștĭ anĭ și că sînt însărcinate și cu greale datoriĭ, am făcut pentru toate arătare Exelențieĭ Sale; de spre altă parte, văzînd greutatea și obosirea norodului, carea, în cea de istov lipsă în cariĭ să află, întind mînă la ajutoriul celor bisericeștĭ, n'am putut a treace cu vederea cerere comitetuluĭ și îndemnarea Exelențieĭ Sale a prezedentului, și așa ni-am învoit ca partea bisericăscă din Țara-Românească să ajute cu toțiĭ de obște la contribuțiia anuluĭ 1812 cu o summă de o sută doaozăcĭ miĭ de leĭ, care socoteală și așăzare a noastră la cea maĭ de pre urmă aŭ priimit-o și Exelențiia Sa.

Dintr'ăcastă summă de o sută doaozăcĭ miĭ am socotit ca patruzăcĭ miĭ de leĭ să dea mănăstirile greceștĭ închinate la alte locurĭ

www.dacoromanica.ro

piste hotar, cu schiturile care să află supt dînsăle, pentru care s'aŭ triimis la exarhicasca Cantoră din Bucureşti poruncă cum să urmeaze, iar optzăcĭ miĭ de leĭ să deia mănăstirile pămînteşti, înpreună cu toate schiturile ci să află în ţară şi înpreună cu toţĭ preoţiĭ, diaconiĭ, dascălĭĭ şi ţircovnicĭĭ, nescutindu-să niminea la acest ajutoriŭ, pentru că ačasta nu este bir, ci ajutoriŭ către patriia sa.

Drept aceaia Preaosfinţia Ta veĭ avea datorie ca numaĭ de cît, priimind înştiinţarea noastră ačasta şi înţălegîndu-te cu Preaosfinţie Sa Mitropolitul ţărĭĭ, chir Ignatie, să arăţi proestoşilor mănăstirilor şi a schiturilor din eparhiia Preaosfinţieĭ Tale, carĭĭ sînt supt povăţuirea Preaosfinţieĭ Tale, cererea comitetuluĭ Ţărĭĭ-Româneşti şi aşteptarea de înplinire a Exelenţieĭ Sale prezedentuluĭ. Pe lîngă ačasta veĭ avea datorie Preaosfinţie Ta la pricina ajutoriuluĭ acestuia, pentru maĭ bună analoghie la aşăzarea banilor asupra mănăstirilor, schiturilor, protopopilor, preoţilor, diaconilor, precum şi dascalilor şi a ţircovnicilor, acelor numaĭ carĭĭ s'aŭ aşezat pe la bisericĭ cu scuteală de birul şi havalelele ţărĭĭ, a te înţăleage cu Preaosfinţie Sa Mitropolitul Ungro-Vlahieĭ, chir Ignatie, după a noastră către Preaosfinţie Sa înştiinţare, şi a face driaptă şi nepărtinită aşezare. Adecă, cîţĭ banĭ trebuesc a să strînge din eparhiia Preaosfinţieĭ Tale spre analoghiia acelor optzăcĭ miĭ de leĭ, carĭĭ din toate eparhiile Ţărĭĭ-Româneşti şi din mănăstirile şi schiturile ţărĭĭ care nu-s închinate peste Dunăre la alte locurĭ, la contribuţiia ačasta să vor strînge,—care banĭ strîngîndu-să numaĭ de cît pănă la sfîrşitul luĭ Octomvrie a curgătoriuluĭ anŭ, să să triimată la Visteriia Ţărĭĭ-Româneşti, de unde veĭ lua cu iscălitura Visterniculuĭ şi cvitanţie de priimirea acestor banĭ ce s'aŭ dat după analogon a eparhieĭ Preaosfinţieĭ Tale. Ačasta, şi rămîiŭ

al Preaosfinţieĭ Tale

În Hs. frate,
Gavriil Mitropolit şi Exarh.

1811 anu,
Avgust în 31 zile,
Iaşĭ.

Preaosfinţieĭ Sale episcopuluĭ Argişuluĭ chir Iosif,
No. 915. *În Ţara-Românească.*

(No. 915 este pus şi pe marginea adreseĭ, pe prima pagină. Adresa, „Preaosfinţieĭ Sale...", scrisă pe foaie osebită, poartă *pecetea pe ceară roşie a Mitropolieĭ din Iaşĭ.*)

(Comunicate de *Al. Bărcăcilă.*)

---

www.dacoromanica.ro

DĂRĬ DE SAMĂ.

Henri Grappin, *La Pologne „aristocrate“* (extras din revista „Polonia“), Paris 1915.

Foarte bune observațiĭ asupra definiriĭ necesare a terminuluĭ de nobil în Polonia, care înseamnă, de fapt, numaĭ cetățean activ (p. 6). Pe la 1790 erau 8% saŭ 10% din populația întreagă. Astfel *nobleța cuprindea într'însa, oarecum, clasa mijlocie* (pp. 8-9). Dar nobiliĭ parasitarĭ eraŭ, de sigur, o adevărată nenorocire pentru țară. „Democrația nobiliară“ biruiește „aristocrația magnaților“ între 1300 și 1600 (pp. 9-10). Se putea adopta cineva în nobilime, „pentru ispravă de războiŭ“ maĭ ales, și, supt Sigismund-August, „se înnobilaŭ sate întregĭ (p. 13), maĭ târziŭ regimente, prin „charta belli“ (Zolkiewski Hatmanul o face la 1611; aŭ devenit nobilĭ Cazaciĭ cari nu urmaseră pe Bogdan Hmilnițchi). Se citează expresia luĭ Mickiewicz că acești pretinșĭ „feudalĭ“ nu eraŭ altfel decît spahiiĭ turcĭ; starostiile se acordaŭ de rege viager (p. 15). Încă supt Ioan-Albert se decide că orĭce posesiune de pămînt aduce o datorie militară (p. 11).

Pe la 1790 eraŭ un milion de Evreĭ și burghesĭ creștinĭ numaĭ 500.000. „Acești Evreĭ, cît și nobilimea, dacă nu încă maĭ mult, aŭ oprit desvoltarea stăriĭ a treia. Orĭcum, aŭ înlocuit-o, în mare parte, în funcțiile eĭ obișnuite“ (p. 12).

Țeraniĭ puteaŭ părăsi, în cas de nemulțămire, pămîntul unde eraŭ șerbĭ (pp. 17, 23). Numaĭ la Piotrkow, de altfel, în 1496, se hotărî șerbia. Mica nobilime o întărește, din interes (pp. 17-8). La 1645 Starowolski cere liberarea țeranilor, și Piasecki, cronicarul, se pronunță pentru eĭ; poetul Opalinski cîntă dreptatea lor; teoreticianul Alexandru Olizarowski îĭ declară „ingenui cives“ (p. 19). Despre revolta Cazacilor — „o falșă (?) revoluție agrară, în care s'ar întîlni fără greutate mîna Austrieĭ“ (p. 28) — și reacțiunea de apăsare asupra țeranilor vorbește un rege, fugarul din Lorena Stanislas Leszczynski, la 1733, în *La voix libre du citoyen* (p. 20). Încă de atuncĭ începe liberarea șerbilor (p. 25).

Vom releva și aceste cuvinte, cu adînc înțeles, ale pătrunzătoruluĭ și elocventuluĭ istoric: „Trebuie să străbațĭ până la sufletul unuĭ popor, al uneĭ rase, până în adîncul instinctelor sale pentru a înțelege adevăratul caracter al structuriĭ sale sociale și prin urmare aspectele originale ale chestiunilor care i s'aŭ pus în-

www.dacoromanica.ro

nainte. Fără aceasta, istoria nu e decît bătaie de joc *(dérision)*. A distinge în loc de a confunda", zice Thierry" (p. 27).

N. I.

* * *

Georges Bienaimé, *La Pologne économique* (din „Bulletin de la société de géographie commerciale de Paris").

O conferință. D. Bienaimé vede un bloc polon de 270.000 de chilometri pătrați, cu 25 de milioane de locuitorĭ, din cari 2.700.500 de Evreĭ, 2.000.000 de Germanĭ și 4.000.000 de Rutenĭ (p. 7). Restul cuprinde informațiĭ economice. Se citează cuvintele geografuluĭ Elisée Reclus: „Polonia e centrul pînzeĭ de painjen a cărĭĭ rețea fină aŭ țesut-o Evreiĭ asupra întregului continent". Totuși emigrația crește, spre America; locurile goale sînt umplute de Evreĭ ruși. În Galiția eĭ aŭ 20% din marea proprietate.

Tot d. Bienaimé, fost președinte al „Asociațieĭ franco-slave", dă o privire generală asupra Polonieĭ în „Bulletin de la société de géographie". Interesante fapte: cutare funcționar a luat la Varșovia două luni de închisoare pentru că a scris: „supus al regatuluĭ Polonieĭ". Autorul crede că, după planurile germane, *„Basarabia ar fi reunită cu România și federată Austrieĭ, ca Bavaria Prusieĭ"* (p. 8, nota 3). Cu privire la Rutenĭ, se notează că în Lemberg eĭ sînt maĭ puținĭ și decît Evreiĭ „și n'aŭ la Universitate decît 700 de studenți față de 2.000 de Polonĭ". În ce privește suferințele Polonilor din Rusia, ministrul de Justiție declara în Dumă, la 30 April 1912, că, „din 36 de membri aĭ Curțiĭ de Justiție din Varșovia, sînt 32 de ortodocșĭ, 3 protestanți, 1 musulman și nicĭun Polon" (p. 18, nota 1); mulți soldați polonĭ sînt trimeși în regimente siberiene și caucasiene. La Lodz (450.000 de locuitorĭ) eraŭ în 1914 110.000 Germanĭ, cu școlĭ, ba chiar cu un liceŭ, cu ziare libere, cu tot felul de societățĭ, care defilaŭ de ziua Împăratuluĭ, purtînd crucea teutonică pe piept, pe străzĭ înnaintea guvernatoruluĭ, care li vorbia nemțește (pp. 18-9). Sate germane se alcătuiaŭ în preajma tuturor fortărețelor care aŭ fost cucerite acuma de aĭ lor; eĭ „nu permiteaŭ ca în colonia lor să ființeze o școală polonă" (p. 19). Cît privește pe Evreĭ, „naționaliștiĭ saŭ zioniștiĭ se gîndesc chiar a reconstitui în Polonia o patrie evreiască, un adevărat Stat în Statul polon". Varșovia are 300.000 de Evreĭ, 35%, Lodz 2%, Lublin 40%, „alte orașe o proporție și maĭ mare"; pănă și la

www.dacoromanica.ro

sate sînt 5%. Ei n'aŭ legăturĭ adevărate cu Polonii. „Polonia nu e liberă", spune frumos autorul, „ea a pierdut drepturile ei de nație neatîrnată, mai mult: e nenorocită; trebuie cu adevărat să fii fiul ei pentru a-i revendica naționalitatea" (p. 20).

N. I.

* * *

La question juive en Pologne, Paris 1915.

Se știe că Evreii din Rusia aŭ voie să se așeze prin sate numaĭ în vechea Polonie. Sensul măsurii se înțelege ușor. Tîrgușorul Ryki are 98% Evrei. În asemenea proporții, „nicĭun popor nu poate asimila pe Evrei". „Civilisația germană are pentru Evrei o atracție iresistibilă". Zionismul „a degenerat într'un fel de naționalism strîmt, a cărui devisă e *ubi bene ibi patria*. Partisanii acestei mișcări nu întrebuințează decît *jargonul* și vizează fățiș la crearea unui Stat în Stat, unde va fi cu putință a o face" (p. 8). „Ceia ce se presintă în chip falș opiniei publice europene ca fiind antisemitism nu e decît o mișcare de apărare economică personală" (p. 9). Evreii combat orice încercare polonă de a face comerț, și cooperativele (p. 10). Se ajunse la boicotagiul Evreilor, încă din 1905, cînd „steaguri polone primblate ostentativ prin oraș fură insultate de tineretul evreiesc; în meetinguri, Evreii strigaŭ: „Jos Polonia"; în sfîrșit presa evreiască-și bătea joc de speranțele polone". În Varșovia, de și numaĭ 37,5%, Evreii fac tot ce pot pentru a alege la Dumă un socialist compromis. E vorba de „apărarea economică și morală a națiunii polone contra apăsării naționalismului evreiesc" (p. 11). „Fără saŭ cu dreptate, nu știm, șefii armatei rusești privesc pe Evrei ca un element cu totul devotat armatelor dușmane și care nu se dă înnapoi înnaintea spionagiului și trădării" (p. 12).

N. I.

* * *

Alex. Lăpĕdatu, *Doi cărturari din sec. XVIII și cîteva documente împotriva Unirii*, București 1915.

Autorul reproduce întăiŭ articolul săŭ din *Biserica ortodoxă română*, 1915, no. 8, despre scriitorii brașoveni Ioan și Radu Duma. Dascălul Ioan nu e fiul scriitoruluĭ, ci al gocimanuluĭ Radu: a tradus „Imitația luĭ Hristos" și a lăsat și unele manuscripte; Radu Duma, nu Radu Tempea, a tradus din rușește viața luĭ Petru-cel-Mare și a luĭ Dimitrie Ivanovicĭ cneazul; de la

www.dacoromanica.ro

el și tălmăcirea „Limonariului“ lui Ioan Moschos. În anexe, bucăți inedite de-ale lor: nu se înțelege cine poate fi „părintele episcopul de la Cernavoda, Neofit“, fugar la Brașov din causa războiului de la 1769-74 (pp. 9-10); el traduce după textul grecesc al „Limonariului“, iar Radu Duma după forma latină. Preotul contemporan din Brașov își zice, după moda rusească, Ștefan *Ivanovici* (pp. 10, 12). Versuri, foarte proaste, către „cîntăreții acești vlaho-musichii și către celălat pravoslavnic norod a Țării-Rumînești“ (p. 17).

Al doilea articol e din această revistă, I, no. 6. Privește încercarea de traducere a Mineelor făcută de Radu Duma.

Partea din urmă o formează actele de lepădare de Unire făcute la București de treisprezece clerici ardeleni pribegi (reproducere din *Biserica Ortodoxă*, 1915, no. 7). Unul e sfințit de Daniil episcopul de Roman. Aceste acte erau date în același timp și de d. D. Furtună, în cartea sa *Preoțimea românească în secolul al XVIII-lea*. **N. Iorga.**

* * *

Ch. Andler, *Pangermanismul, planurile sale de expansiune germană în lume*, Paris 1915.

Se dă o ediție românească, foarte elegantă, din această carte de propagandă.

D. Andler analisează noțiunea noii politice, *Neuer Kurs*, a lui Wilhelm al II-lea (după Eckhardt, *Berlin-Wien-Rom, Betrachtungen über den neuen Kurs und die europäische Lage*, 1912): o eventuală anexare la Austria a Serbiei era prevăzută și înnainte de această schimbare (p. 6). El presintă planurile germane de federație economică și înșiră proiectele de a lua Franciei Flandra, Belgiei și Olandei independența, Austriei libertatea de mișcare, Dunării populațiile negermane, dar, în *Deutsche Schriften*, Paul de Lagarde — ediția a 4-a în 1903 — cerea să se deie de Rusia cu de-a sila *„pămînturi destul de întinse* pentru ca să putem stabili definitiv în Basarabia și la Nord-Ost de Basarabia ca supuși ai regelui Carol pe toți Romînii, chiar și pe cei din Austria și din Turcia“; p. 24. Ungurii însă vor fi, pur și simplu, desființați (p. 25). Un capitol privește tendința spre colonii nouă, în America-de-Sud, în Mesopotamia, în Palestina, în Maroc, în Africa Centrală. Ne vor interesa pe noi mai mult paginile despre „complicită-

www.dacoromanica.ro

țile în Austro-Ungaria" și, în special, despre „panmaghiarism" (p. 66 și urm.).

O singură observație. La orice popor sînt visători și sînt brutali. Scrisele lor pot servi pentru a probà o tesă; nu știŭ dacă ele ajung pentru a stabili un adevăr. **N. Iorga.**

* * *

Enache Ionescu, *Manualul de istorie în școala secundară* (în Buletinul Seminariuluĭ pedagogic universitar din Bucureștĭ", I, 4).

Începînd cu trista constatare a luĭ Gaede că „în timpul nostru jumătate, dacă nu două treimĭ din producția cărților e provocată de editorĭ, nu ieșită din însăși pornirea scriitorilor", d. Enache Ionescu cercetează direcțiile ce domnesc astăzĭ în scrierea manualuluĭ de istorie pentru școlile secundare : manualul complect, maĭ ales de istorie pragmatică, manualul stilisat literar, ca o carte de cetire, și manualul ca simplu ajutor. Părerea d-sale personală, exprimată în formule filosofice, este că manualul, „camarad" al profesoruluĭ, trebuie să povestească într'o formă literară simplă și că, răspunzînd alteĭ vrîste, manualul de curs superior trebuie să fie altfel decît cel pentru curs inferior. Condamnarea manualelor existente, chiar a celor resultate dintr'un „sistem de cugetare proprie", dar fără experiență de clasă, e absolută.

Fiecare cere cît crede, iar autorul face cît poate. Aceasta e părerea recensentuluĭ.

El maĭ crede un lucru: că se va găsi cu greŭ un istoric care să primească astfel de condițiĭ servile ca acelea pe care prin articolul acesta le dictează școala secundară de pedagogie modernă „meșteruluĭ de manuale". Și el își închipuie că înțelegerea vieții omenești e o necesitate pentru orice tînăr a făcut fie și numaĭ gimnasiul, într'o societate care se conduce prin judecata politică și votul fiecăruia. Dar se pare că acestea sînt părerĭ de om înnapoiat.

Este o bibliografie prețioasă și, pe lîngă atîta nedreptate, talent. **N. Iorga.**

* * *

I. N. Angelescu, *Puterea economică și puterea politică*, Bucureștĭ 1916.

Două lecțiĭ de deschidere ale profesoruluĭ de la Academia de

www.dacoromanica.ro

Comerț. Expunerea, logică și interesantă ca totdeauna, scoate în lumină, firește, influența factorului economic, — ceia ce ni se pare a fi cam simplist. Oricum, nimeni nu va regreta că a cetit aceste pagini, pline de puncte de vedere noi și de încercări de a înțelege lucrurile în chip original.

La început, trebuie înlocuită Asia Mică prin Siria, unde a fost de fapt „centrul stăpînirilor" feniciene. Nici vacanța economică între Puni și Greci nu s'ar putea admite de istorie. Motivul expansiunii persane e cel imperialist, nu cel economic. La p. 14, Cirena, pentre „Cireneea". Cartaginea feniciană nu putea crea un Imperiu, care cere origine religioasă, teritoriu și clasă războinică. Atacul contra Bizanțului e făcut, pe Mare, de Arabi. Concepția simplistă economică desfigurează, de sigur, cruciatele. Și castele din India (p. 29) au altă explicație. **N. I.**

* * *

Georges Lote, *La rive gauche du Rhin de 1792 à 1814* (din „Études napoléoniennes", II, Novembre-Decembre 1915).

Se arată soarta regiunilor renane supt Francesi în cursul războaielor Revoluției și Imperiului.

De relevat lupta între ceĭ cari voiaŭ să anexeze și ceĭ cari amintiaŭ că noul regim și-a interzis anexiunile. Profesorii eraŭ germani, dar limba de învățămînt (și la Bonn, la Aachen, la Maiența, la Koblenz) era *francesa*... La Bonn limba germană fusese chiar cu totul gonită din școli. Populația germană nu regreta decît *privilegiile locale;* unii profesori trebuiaŭ siliți însă a întrebuința gramatica franceză (p. 340). Starea de spirit generală era „indiferența tacită" *(stumpfe Gleichgültigkeit)*, arată un German chiar *(ibid.)*. Un administrator li spunea: „la langue française, désormais devenue la vôtre... C'est la langue qu'ont parlée vos pères" (p. 343). Adăugia că „e limba unora ca Gellert, Gessner, Klopstock". Dar el recunoștea că *„ni lipsește marele instrument: limba" (ibid.)*. Se întrebuințaŭ însă funcționari alsacieni și germani chiar. Era vorba de „colonii militare" de veterani împămînteniți și căsătoriți cu Germane (p. 345)! Unii din ceĭ căsătoriți aici însă aŭ și rămas. În cimitire de sat încep să apară inscripții de morminte în limba franceză. Napoleon e iubit și admirat în victoriile lui. Se citează celebra mărturie a lui Heine, care l-a văzut întrînd în Düsseldorful lui,

www.dacoromanica.ro

liniștit între aclamații, „cu nemișcații săĭ ochĭ de Cesar“, „mit seinen unbeweglichen Cäsaraugen“.

Nu se spune însă ce manifestații s'aŭ făcut la *plecarea* cuceritorilor. **N. Iorga.**

* * *

I. C. Beldie, *Biserica Sf. Treĭ-Ierarhĭ din Jorăștĭ (jud. Covurluiŭ)*, Galați 1916.

Mențiune de vechĭ mănăstirĭ dispărute la Jorăștĭ (una, de călugărițe). Tradiție că o biserică de acolo a fost profanată de Tatarĭ. Biserica actuală e din 1806. Locuitorii, răzeșĭ, și-ar fi arendat moșia unuĭ boier ca să-și aibă locul de închinare. Note din viața preotuluĭ însușĭ (n. 1854) : a învățat la Seminariul din Ismail.

I.

* * *

Eduard Meyer, *Die Einwirkung des Weltkrieges auf die Kultur und die Kulturaufgaben der deutschen Zukunft* (din „Süddeutsche Monatshefte“, 1915).

E o largă privire asupra istorieĭ universale, supt raportul creațiunĭ și naturĭ Imperiilor, din anticitate până acum. Icĭ și colo se vede urma pasiunilor de azĭ (interzicerea legăturilor cu străinĭ, ce-și va impune Germania de mîne, închiderea Universităților pentru frecventatorĭĭ exotici). Se condamnă aspru și drept individualismul tineretuluĭ fermecat de formulele spirituale și bizare ale luĭ Nietzsche. **N. I.**

* * *

Constantin Lucaciŭ, *Biserica, școala și armata*, Bucureștĭ 1915.

Critica unuĭ om neprevenit asupra lucrurilor din România, pe care în parte le află acum întâiașĭ dată. Unele note folositoare despre lucrurile corespunzătoare de peste munțĭ. Judecata unuĭ om socotit, cu note interesante.

* * *

D. G. Chițoiu, *Cunoașterea plugărieĭ românești*, Bucureștĭ 1915.

Broșură de sfaturĭ practice, folositoare prin aceia că se daŭ note istorice despre organisațiile și cărțile privitoare la agricultură, începînd de la Ioan Ionescu de la Brad și Scarlat Vasile (nu Vasiliu) Vîrnav din epoca Unirĭĭ (care cel d'întâiŭ propunea și o călătorie de studiĭ în Principate și în *toate pro-*

www.dacoromanica.ro

vinciile locuite de Romîni). Lucrările luĭ Ionescu de la Brad ar trebui reeditate și continuate de Ministeriul de Agricultură. Amintirea ordinuluĭ dat de Kogălniceanu la 1864 ca inspectoriĭ să redacteze astfel de lucrărĭ, e de sigur, interesantă. Nicĭ cartea din 1847 a luĭ Evanghelie Zappa nu era cunoscută. Și unele lucruri de azĭ sînt bune de știut. D. Chițoiu analizează și „Dascalul agronomieĭ seaŭ întroducătorul practic în toate ramurile economieĭ", după Schlipf, de Leon Filipescu (Iașĭ 1844)[1].

N. I.

* * *

Un neutre, *Pages d'histoire. Les atrocités anglaises, etc.*, Paris *(sic)* 1915.

Cine vrea să vadă cît de sălbatecĭ eraŭ oamenii și altă dată poate ceti, în broșura aceasta, „paginile de istorie" pe care beligeranții de azĭ și le oferă reciproc. Aicĭ e vorba de cruzimĭ contra Irlandesilor și a revoltaților din America-de-Nord, pe cari Indienii, tocmiții, ca „oamenĭ de treabă", de Guvernul engles, acum peste o sută de anĭ, îĭ ucideaŭ și-ĭ scalpaŭ, liniștit și metodic. N. I.

* * *

Dr. S. Dragomir, *Alegerea și numirea episcopuluĭ unit Ioan Pataki* (în „Revista Teologică", IX, 16—18).

După ineditele din Colecția Rosenfeld în biblioteca Bruckenthal din Sibiiŭ — și d. G. Bogdan-Duică le-a întrebuințat; din ele s'ar putea face un volum „Hurmuzaki" — se arată, în chip cu totul noŭ, în ce împrejurărĭ ilegale s'a făcut, după placul Curții, alegerea luĭ Patachi, atuncĭ cînd preoțimea unită voià, la 1715, pe teologul străin Wenceslas Franz ca urmaș al luĭ Atanasie Anghel, autorul Uniriĭ. Noĭ credem însă că prin aceasta Patachi nu scade și nu ne unim cu judecata aspră a acestuia. D. Pîclișan răspunde în „Cultura Creștină". N. I.

* * *

Louis Leger, *L'organisation du monde slave* (în „La Revue hebdomadaire", no. 51, 1915).

Adîncul cunoscător al lumiĭ slave arată ce puțin cîștig vor trage Bulgariĭ, chiar în cas de succes, de pe urma acțiuniĭ lor militare alăturĭ de Austria. „Romînilor inerțĭ" li pune înnainte

[1] Se daŭ și însemnărĭ de pe dînsa.

www.dacoromanica.ro

o Peninsulă balcanică germanisată, sprijinirea de eventualii învingători a Saşilor din Ardeal şi a Evreilor germani din Moldova (p. 316). Cehii s'ar putea gîndi, ca popor liber, la un rege danes. Polonia ar fi „un regat supt guvernarea unui prinţ rus". Pasagiile despre Sîrbi aŭ fost suprimate de censură. I.

* * *

Gheron N. Netta, *Din causele economice ale războiului european*, Craiova 1916.

Generalităţi economice, exacte şi cunoscute. Tendinţă de a se explica războiul prin încercarea de a încercui economic societatea producătoare germană. *

* * *

Affaires de Pologne: la proclamation du généralissime russe et l'opinion française, Paris 1915.

Colecţie de articole francese în legătură cu proclamaţia Mareluĭ-Duce Nicolae promiţînd Polonilor „unificarea supt sceptrul Ţaruluĭ rusesc". Între alţiĭ, vorbeşte istoricul Gabriel Hanotaux: În 1896 Ţarul Nicolae i-a spus, la Paris: „Ştiŭ care sînt datoriile mele faţă de fraţiĭ noştri slavi din Polonia. Optsprezece aniĭ am tăcut; pot vorbi astăzi" (p. 15).

*

* * *

Hans F. Helmolt, *Das Buch vom Kriege*, Berlin [1916].

În această carte de un mare lux, împodobită cu splendide reproduceri de tablouri, cunoscutul istoric german, căruia i se datoreşte cea mai bună Istorie universală din vremea mai nouă (acum iese a doua ediţie), adună mărturiĭ şi păreri despre rostul războiuluĭ, din multe părţi: generalĭ ce vorbesc de „arta" lor, marturĭ aĭ scenelor de război, oameni de Stat şi scriitori cari se ocupă de laturea morală a teribileĭ încercări pentru naţiuni. I.

* * *

Sur le passé de la Prusse, avec une carte des provinces polonaises de la Prusse, Paris 1915.

Scurtă lucrare de polemică. Aminteşte condiţiile în care Ordinul Teutonic, după ce plecase din Ţara Bîrseĭ şi din Ţara-Românească, s'a înţeles, la 1226, cu Conrad de Mazovia. Şi aicĭ li

www.dacoromanica.ro

se dă ca *basă provisorie* o țară, Chelmno, șiaicĭ li se fixează ca scop unic convertirea păgînilor, în acest cas Prusienĭ, și aicĭ se hotărește împărțirea prăziĭ teritoriale cu prințul. Experiența din Ungaria aduce clausa care privește ce se va face cu eĭ dacă vor fi „nerecunoscătorĭ“ și „necredincioșĭ“. Din partea lor, cavalerĭĭ se îngrijiseră să aibă prealabil o *donație imperială* și, ca și în Ardeal, eĭ căpătară *ocrotirea Papeĭ*.

Se știe ce puternic Stat aŭ întemeiat pe urmă. *În alte condițiĭ, l-ar fi întemeiat aice, în Carpațĭ.*

Harta anexată arată că, la Sud, concepția națională polonă cere și comitatele ungurești de Arva, Szepes și Zips.

N. I.

CRONICĂ.

În volumele XXXIX-XL din „Biserica Ortodoxă Romînă“ păr. protopop I. Lupaș expune viața modestă a luĭ Ioan Moga, zis „teologul“, care a fost apoĭ și candidat de episcop, dar însemnat prin aceia că a ajuns urmașul la Seminariul din Sibiiŭ al luĭ Gheorghe Lazăr, „depărtat pentru ecscesurile dînsuluĭ“ — și nu i-a putut sămăna.

* * *

În n-l de Novembre 1915 al „Bisericiĭ Ortodoxe Romîne“, d. G[îrboviceanu] retipărește cuvîntarea ținută, la 2 Februar 1836, cu prilejul deschiderii Seminariuluĭ din Bucureștĭ, de cunoscutul Nicolae (apoĭ Nifon) Bălășescu în fața Domnuluĭ, Alexandru Ghica, „supt a căruia înțeleaptă oblăduire aŭ început a se revărsa razele științelor în limba patrieĭ, a înflori drepturile patrioților“. Alexandru-Vodă primește mulțămirĭ pentru ceia ce a făcut la „școala națională de la Sf. Sava“.

* * *

Din însemnările biografice ale călugăruluĭ, de curînd răposat, Daniil Tomescu, de la Neamț, în același nr., se vede că în focul cel mare de la 1862 s'aŭ pierdut toate clopotele „afară de cel mic ce servește pentru deșteptare“ (ele n'aŭ fost descrise niciodată) și „biblioteca ce era în pirgul din colțul patrulateruluĭ, în care local era mutată de fostul stareț Dionisie Romanò, la 1855“

www.dacoromanica.ro

(p. 872) (Nicolae Ionescu ar fi cercetat „foarte multele manuscripte“ de acolo). De notat și pagubele de la „trapeză, foarte frumos zugrăvită: pictură în care se cuprindeaŭ toți Domniĭ țerii și Mitropoliții, apoĭ tablouri ca Cina cea de taină și alte multe, foarte frumoase“ *(ibid.)*.

Și altfel, pentru istoria mănăstiriĭ, pentru cunoașterea meșterilor de acolo, sculptoriĭ, lemnariĭ, „lingurariĭ, cosniceriĭ, panerariĭ“, scurta notiță e prețioasă.

* * *

În „T. Codrescu, revistă istorică, scrisă de Gh. Ghibănescu“, I, no. 5, o notiță din 1775 de la Bîrgăul Bistrițeĭ, interesantă prin rotacism („pretutindirea“), prin vocabulariŭ (marhă = vită) și prin mențiunea „Moldovenilor cu marhă la bălcu Bistriță[ĭ]“. Eraŭ atunci în Bîrgăŭ „12 sute de casă“.

* * *

Tot în „T. Codrescu“, I. 4, un șir de acte privitoare la Țiganiĭ ni arată pe pîrcălabiĭ de Suceava și Hatmaniĭ: Mihul (iscălit grecește, limbă necunoscută în de ajuns editoruluĭ, căci trebuie Μίχουλ Χάτμανουλ, nu Μιχυλ Χατμανυλ), Bărnat (Bernardo Borisi, iscălit nu „cu litere latine“, ci italienește: Bernardo Atman). Acesta vorbește, într'un act datat *din Oșorheiŭ, în Secuime*, care trebuie pus alăturiĭ cu actele românești din Secuime și privitoare la Secuime pe care le daŭ în „Buletinul Comisieĭ Istorice a Românieĭ“, III, despre Țiganiĭ Nan și Stan ce s'aŭ „închinat“, luĭ Dumitrașco Ștefan, „când am fost în Țara Ungurească“. Maĭ sînt și zapise de acelașĭ fel de la Vasile Șeptelicĭ.

* * *

Manuscriptele luĭ Al. Odobescu, care aŭ fost cîndva la mine pentru a li găsi un editor, și pe care familia le-a luat înnapoĭ, sînt astăzĭ în mînile d-luĭ Al. Tzigara-Samurcaș, care tipărește în n-l de Decembre al „Convorbirilor literare“ părțĭ din rapoartele luĭ despre monumente („Curtea-de-Argeș“ : inscripțiile trebuiaŭ revăzute), notele de călătorie din Paris și Londra (1852), din țară (1860-1), din Italia (1870-1), din Ardeal (1894), și acestea ca probe ale uneĭ ediții viitoare a ineditelor luĭ.

N. Iorga.

www.dacoromanica.ro

Aŭ apărut n-rele 1 și 2, anul al III-lea, pe lunile Ianuar-Februar 1916, din

BULLETIN DE L'INSTITUT

POUR

L'ÉTUDE DE L'EUROPE SUD-ORIENTALE

SUMARIŬ:

Gibbons: Fondation de l'Empire ottoman. — Angelescu: Commerce de la Roumanie.—Meruțiŭ: Roumains entre la Theiss et les Carpathes.—Iorga: Détails d'histoire, Église de Constantinople, Bible de 1688, les Carpathes, Notes et extraits, V, Histoire des Roumains de Transylvanie et de Hongrie.—Filitti: La Roumanie et les capitulations.—Ghibu: Église et écoles en Transylvanie.—Marcet, Voyage en Grèce. — Slăvescu: Banques de Roumanie. — Zagoritz: Ameublement d'église.—Soutzo: Ponds et monnaies.—La Géorgie et la guerre. — Sturdza, etc.. Gorni-Dubnik. — Vilovski: Belgrade sous les Turcs. — Unité yougoslave. — Chronique: Un „Tzar" bulgare en 1821, Inscriptions de Bessarabie.

N. IORGA

Histoire des Roumains

= de Transylvanie et de Hongrie =

Volume I et II.

NOTES ET EXTRAITS

POUR SERVIR A

L'HISTOIRE DES CROISADES

AU XV-e SIÈCLE. — PUBLIÉS PAR *N. IORGA*

Cinquième série (1476-1500).

Prix : 4.50 fr.

A apărut

Preoțimea românească în secolul al XVIII-lea

Starea eĭ culturală și materială.

de D. FURTUNĂ

Prețul 3 Leĭ.

---

www.dacoromanica.ro

Tipografia „Neamul Românesc“, Vălenii-de-Munte.

www.dacoromanica.ro